

Jan Suk

PADATI V VEDNO BOLJ MODRO TIŠINO

Zdi se, da je v poeziji Ivana Minattija najpomembnejše stanje tišina in molk. V eni izmed pesmi, katere sklepni verz je hkrati tudi naslov češkega izbora iz Minattijeve ustvarjalnosti, je govor celo o *globeli tišine*.

Drug pesnik, Ciril Zlobec, pravi: »Molče sestopam vase. Si bom res prišel do dna? Bom spet ostal kje vmes?« Zakaj je pesnik sploh izgovoril to tesnobno vprašanje in zakaj sprašuje ravno to, ali si je mogoče želeti kaj tako nizkega, temnega, v bistvu nezaželenega, kot je dno? Tega si želi nemara zato, da bi lahko naše bivanje nekje v globinah dojeli ali da bi pot vase uresničili še za svojega življenja? In opazili bomo: ta pot navzdol, v prepad, v svoje lastne globine in vase, proti dnu, je tudi za Zlobca pot molka. Zdi se, da so ob koncu stoletja za pesnike značilni strast in občudovanje tihih prepadov. Kakor da bi prepadi in globeli še vedno vabili. Gibamo se po vertikali, a če so jo prejšnja stoletja dojemala kot gibanje navzgor, kot let v višine, se zdi, da je sodobna stigma *padanje*. Toda ali zares samo v sodobnosti? Saj je portugalski dramatik Gil Vicente že v teminah poznega srednjega veka zapisal v naslov ene izmed svojih gledaliških burk *Navzgor v pekel*. Torej padajmo proti svojim nebesom! Če pa že ne moremo padati, začnimo odločno *sestopati*. In sestopati veselo kot Camusov Sizif... za okolje seveda norec in čudak, je vendar čisto nedvoumno rekel, da »človek na tej zemlji biva pesniško«. Ta Hölderlinov verz, ta misel, ki je bila pozneje podlaga za duhovito Heideggrovo analizo, poudarja pogojenost tega pesniškega bivanja na zemlji. Hölderlin odločno in nemara prvič odkrito pravi, da je človek kljub človeški težnji po metafizični višini vendarle pesniško, tj. v svetu pesmi, vržen na zemljo. Na zemljo, na dno, v nezavedno, torej spet *dol*. Česar si veliki pesniki preteklosti še niso mogli zamisliti in kar je v Petrarkova in Goethejeva dela prišlo mimogrede in obrobno, je v relativno kratkem času preželo ustvarjalnost na primer K.H.Máche, ki mu ne da miru kažipot dveh smeri – pot k zvezdam v jasni noči, ki vabi navzgor, in pot temne noči, ki vabi v globine. In v prvih verzih iste Hölderlinove pesmi, iz katere citiramo, je izraženo vprašanje, ki ga je samo z drugačnimi izrazi izrekel Ciril Zlobec. Hölderlin je zapisal: »Ali sme, ko je življenje samo utrujenost, človek / pogledati in reči: tako / tako hočem biti tudi jaz?«

Hölderlin prav gotovo ni bil prvi pesnik, ki postavlja poezijo nasproti utrujenosti življenja. Kakor da bi nam prav skoznje bilo dovoljeno občasno izplavati nad vodno gladino in vdihniti, preden se ponovno ne potopimo na dno, ki ga tako ljubimo in iščemo, zakaj vsak nosi v sebi tožbe Jobov in muko Abrahamov – nenehen občutek, da se nam stalno in mogoče celo posvečeno godi krivica...

Tudi Ivan Minatti je moral skoz obdobja krivic in utrujenosti, v katerih mnogi ustvarjalci obtičijo do konca življenja, da bi postal pravi pesnik. Pojem dobrote in ljubezni se mu brez izjeme staplja s stanjem tišine, vendar nikakor ne ponižne in brezupne tišine, ki rabi kot cenena tarča za strelce goljufive igre obupa.

V enem izmed esejev izpoveduje češki pesnik in esejist Václav Jamek, da ne razume pesnikov, ki težijo k molku. Trdi, da ne razume niti Brežinovega postulata, ki ga je pesnik navsezadnje uresničil, da bo nekega dne nehal pesniti in umolknil. Po

Jamku se poezija vendar ne more izliti v nirvano molka, saj ne neha argumentirati, prepričevati in odgovarjati. Kot da bi hotel Minatti s svojim delom k argumentom in protiargumentom govora in tišine, molka in glasbe, prvin in zavetij v globelih biti dodati, da nobeno izmed takih mitiziranih nagnjenj ni samo na sebi življenjsko.

Kar sem poskušal naznačiti v razmišljanjih o padanju, sestopanju k zemlji, na dno zemlje, in kar bi bilo lahko za naš izmučeni svet rešitev, to Minatti izraža s skoraj na novo obujenim, čeprav v pianissimo utišanim upom, ki gori kot zmanjšan stenj sveče: »padati globoko, / globoko / v vse bolj modro tišino...«

Modra barva je barva upanja in neskončnosti. Modra minattijevska tišina je podobna tišini Hanuša Bonna, ki o njej v dobi rimbaudovske čistosti šepeta: »Tudi tiho je, / tudi ne razumemo, / da se naše oči, / ki so bile še pred hipom mrtve, / nenadoma odpro...«

Minattijeva poezija je možato raskava in odprta s tem, kako je sprejela delež sestopanja, ki ga bo odkupila tišina. Kdor s težavo sestopa, nima ne časa ne moči za to, da bi pel. Ko je Orfej sestopil po ljubljeno Evridiko v podzemlje, ki ga je odprl z glasbo (in tudi Minatti ve, da se nam prepadi odpirajo s petjem), je umolknil in tiho korakal v strahu, ali mu na poti navzgor sledi ljubljena senca. Današnji pesnik, ki se strinja s katastrofo mitičnega pevca, ki prihaja vsakokrat, ko se ozre, pa čeprav v obraz ljubezni, je nemara bolj moder in čaka, da bo tišina za njim in v njem zazvenela z Evridikinim dihom.

Iz verzov Ivana Minattija je očitno, da je pesnik že zaslišal dih in bitje srca Evridike.

*Dr. Jan Suk (1951) je glavni urednik založbe H + H v Pragi, eden izmed vidnejših čeških literarnih kritikov in založnik, tudi urednik zbirke Poesis, kjer je pravkar izšel izbor pesmi Ivana Minattija **Prohlubeň ticha** (Tolmun tišine), prvi naslov te zbirke je bila zbirka Miloša Vacíka.*

Minattijeva zbirka je bila predstavljena v Violi 7. 11. 1995.